

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Art. 59. Zarówno wtedy, gdy chodzi o uznanie na podstawie art. 59 k. c. za bezskuteczną w stosunku do powoda umowy uniemożliwiającej zadośćuczynienie roszczeniu powoda, jak i wtedy gdy uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela na podstawie art. 527 i nast. k. c. zmierza do zapewnienia mu ochrony wobec niewypłacalności dłużnika, sentencja wyroku uwzględniającego powództwo powinna określać konkretne roszczenie (art. 59 k. c.) albo konkretną wierzytelność (art. 527 k. c), których zaspokojeniu ma służyć uznanie umowy bądź innej określonej czynności prawnej za bezskuteczną wobec powoda. (III CRN 546/69 z 13 II 1970 r.).

Art. 117 § 3. Opóźnienie w sądowym dochodzeniu roszczenia przeciwko Skarbowi Państwa, wywołane zbędnym lub przewlekłym postępowaniem organu władzy państwowej, podjętym w celu ugodowego załatwienia sprawy, można uznać za usprawiedliwione w rozumieniu art. 117 § 3 k.c, jeżeli nie jest ono nadmierne. (II CR 179/70 z 19 V 1970 r.).

Art. 127 § 2. „Jeżeli honorowy strażnik rybacki doznał szkody w związku z ochroną mienia społecznego, za powstałą szkodę odpowiada ta jednostka państwowa, spółdzielcza lub społeczna, w której zarządzie lub użytkowaniu znajduje się to mienie”. (Uchwała III CZP 34/70 z 19 VI 1970 r.).

Art. 145 § 2 zd. 2. W wypadku przewidzianym w art. 145 § 2 zd. 2 k.c, drogę konieczną przeprowadza się przez wspomniany tam grunt, choćby przeprowadzenie drogi przez inny grunt powodowało dla tego gruntu mniejszy uszczerbek niż dla gruntu, który był przedmiotem czynności prawnej. Omawiany wyjątek, dokonany w imię zasad współzycia społecznego (art. 5 k.c), nie może jednak iść tak daleko żeby naruszał interes społeczno-gospodarczy (art. 145 § 3 k.c). Jeżeli zatem przeprowadzenie drogi koniecznej przez grunt, który był przedmiotem czynności prawnej powodowało dla tego gruntu znacznie większy uszczerbek niż dla innego gruntu, to z punktu widzenia interesu społeczno-gospodarczego, nie byłoby dopuszczalne przeprowadzenie drogi koniecznej przez grunt, który był przedmiotem czynności prawnej i droga musiałaby być przeprowadzona przez inny grunt (III CRN 36/70 z 11 III 1970 r.).

Art. 172. 1. Do stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie części nieruchomości położonej na terenie miasta nie jest konieczne zezwolenie władzy administracyjnej przewidziane w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1948 r. o podziale nieruchomości na obszarze miast i niektórych osiedli (Dz. U. nr 35 poz. 240).

2. W postępowaniu tym Sąd może poprzestać na planie sytuacyjnym sporządzonym przez biegłego geodetę, a zawierającym określenie wydzielonej części nieruchomości, objętej zasiedzeniem (Uchwała III CZP 42/70 z 16 VII 1970 r.).

Art. 178 w zw. z art. 167. Według art. 178 w zw. z art. 167 k.c. można nabyć przez zasiedzenie własność części nieruchomości rolnej oddanej do korzystania na

podstawie nieformalnej umowy zamiany, jeśli w wyniku takiej zamiany następuje tylko nieznaczne zmniejszenie obszaru gospodarstwa rolnego, a zamiana przyczynia się do poprawy struktury tego gospodarstwa (III CRN 137/70 z 22 V 1970 r.).

Art. 231 § 3. Roszczenie o uregulowanie skutków wzniesienia przez samoistnego posiadacza będącego osobą fizyczną budynku na gruncie stanowiącym przedmiot własności państwowej — w sposób przewidziany art. 231 § 3 k.c., przysługuje także temu posiadaczowi (III CRN 79/70 z 9 IV 1970 r.).

Art. 273 w zw. z art. 263 § 2. Przewidziane w art. 273 k.c. roszczenie rolniczej spółdzielni produkcyjnej o zapłatę równowartości należących do niej budynków i innych urządzeń, które stają się własnością państwową w razie wygaśnięcia użytkowania gruntu przez spółdzielnię, przedawnia się z upływem lat pięciu licząc od dnia zwrócenia przez nią tego gruntu, na którym znajdują się owe budynki i urządzenia (art. 263 § 2 k.c.) — II CR 161/70 z 2 VI 1970 r.

Art. 361. Jeżeli poszkodowany, który wskutek wypadku utracił częściowo zdolność do pracy zarobkowej, podejmie i ukończy naukę zawodu, którego ze względu na wywołane wypadkiem inwalidztwo wykonywać nie może, wówczas szkoda jaką ponosi w związku z niemożliwością wykonywania tego zawodu nie jest normalnym następstwem wypadku i za nią zobowiązany do odszkodowania nie ponosi odpowiedzialności (art. 361 k.c.) — II CR 634/69 z 28 I 1970 r.

Art. 412. W wypadku, gdy przyjmujący świadczenie w warunkach określonych w art. 412 k.c., zwrócił je osobie, która świadczenia dokonała, obowiązek wydania tego świadczenia lub jego wartości Skarbowi Państwa ciąży z mocy art. 412 k.c. na świadczącym, który otrzymał zwrot swego świadczenia (II CR 52/70 z 15 IV 1970 r.).

Art. 429. „Art. 429 k.c. nie odnosi się do wypadku, gdy rzemieślnicza spółdzielnia zaopatrzenia i zbytu powierzyła wykonanie przyjętego przez siebie zlecenia rzemieślnikowi będącemu jej członkiem. Za działanie jego w tym zakresie spółdzielnia odpowiada jak za działanie własne” (III CRN 534/69 z 23 I 1970 r.).

Art. 481 w zw. z art. 455. „Wierzyciel może żądać odsetek od kwoty zagarniętej przez dłużnika od daty wyrządzenia szkody”. (Uchwała składu 7 sędziów SN III CZP 18/70 z 22 IX 1970 r.).

Art. 484. „1. Do odszkodowania umownego przewidzianego w przepisach rozporządzenia Ministra Handlu Zagranicznego z dnia 19 V 1965 r. w sprawie zasad i trybu udzielania przez państwowe jednostki handlowe zamówień na dostawy, roboty i usługi dotyczące artykułów przeznaczonych na eksport (Dz. U. nr 21, poz. 136) stosuje się przepisy kodeksu cywilnego o karach umownych przy czym dopuszczalne jest miarkowanie kary (art. 484 § 2 k.c.) poniżej minimum określonego w rozporządzeniu.

2. Okoliczność, że wierzyciel nie poniósł szkody z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania w obrocie uspołecznionym, nie pozbawia go prawa dochodzenia kary umownej od dłużnika (art. 484 § 1 k.c.), natomiast w warunkach przewidzianych w art. 484 § 2 k.c. okoliczność ta powinna być brana pod uwagę przy zmniejszeniu kary” (II CR 167/70 z 2 VI 1970 r.).

Art. 568. Do dochodzenia roszczeń z tytułu gwarancji nie mają zastosowania terminy prekluzyjne z art. 568 k.c. przewidziane dla roszczeń kupującego z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy. Żaden bowiem przepis regulujący odpowiedzialność z tytułu gwarancji nie ustanawia terminu dla dochodzenia tych roszczeń, jak również nie przewiduje odpowiedniego stosowania terminów przewidzianych dla uprawnień z tytułu rękojmi.

Wobec braku przepisów szczególnych dla dochodzenia roszczeń wynikających z gwarancji mają zastosowanie ogólne terminy przedawnienia (art. 117 i nast. k.c.) - II CR 593/69 z 8 I 1970 r.

Art. 1016. Jeżeli jeden ze spadkobierców przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza — bez względu na to, czy to nastąpiło wskutek odpowiedniego oświadczenia woli, czy też przez niezłożenie takiego oświadczenia przez osobę nie mającą pełnej zdolności do czynności prawnych — uważa się, że spadkobiercy inni, posiadający pełną zdolność do czynności prawnych, którzy nie złożyli w ustawowym terminie żadnego oświadczenia w przedmiocie przyjęcia spadku, również przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza (II CR 388/69 z 26 II 1970 r.).

Art. 1075. „Art. 1075 k.c. ma odpowiednie zastosowanie również do zachowku” (Uchwała III CZP 52/70 z 12 VIII 1970 r.).

Kodeks rodzinny i opiekuńczy z 25 II 1964 r. (Dz. U. Nr 9 poz. 59)

Art. 80 § 1. Artykuł 80 §1 k.r.o. ma na względzie m. in. podstęp. Do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu wywołanego podstępnie wystarczy, żeby błąd, tj. mylne wyobrażenie o rzeczywistym stanie rzeczy dotyczył okoliczności spoza treści oświadczenia woli, m. in. — sfery motywacyjnej, która stanowiła przyczynę sprawczą złożenia tego oświadczenia woli (I CR 400/69 z 15 I 1970 r.).

Art. 140 § 1. W razie gdyby osoba uprawniona do roszczeń zwrotnych określonych w art. 140 § 1 k.r.o. świadczyła alimenty w kwocie przekraczającej możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji, to nie przysługuje jej roszczenie zwrotne w takim zakresie, w jakim rzeczywiście świadczyła, ale w takim tylko zakresie, w jakim nie przekracza to wysokości świadczeń określonych na podstawie kryteriów przewidzianych w art. 135 § 1 k.r.o. (III CRN 41/70 z 22 IV 1970 r.).

Prawo upadłościowe z 24 X 1934 r. (Dz. U. nr 93, poz. 834 z późn. zm.).

Art. 20 § 1. „1. Przepis art. 20 § 1 prawa upadłościowego z dn. 24 10 1934 r., (Dz. U. Nr 93, poz. 834 z późn. zm.) w myśl art. 91 prawa o spółdzielniach i ich związkach ma zastosowanie także do spółdzielni, a tym samym żadne organy jej, a w tym i walne zgromadzenie nie są uprawnione do podejmowania decyzji odnośnie do majątku spółdzielni, której ogłoszono upadłość” (CR 161/70 z 2 VI 1970 r.).

Dekret z 13 IX 1946 r. o rozgraniczeniu nieruchomości (Dz. U. nr 53, poz. 298).

Art. 7 ust. 2. „Uchylenie w trybie wznowienia postępowania na podstawie art. 127 § 1 pkt 5 k.p.a. decyzji administracyjnej o umorzeniu postępowania rozgraniczeniowego w związku z zawarciem ugody (art. 7 ust. 2 dekretu z dnia 13 IX 1946 r. o rozgraniczeniu nieruchomości — Dz. U. nr 53 poz. 298) nie pozbawia tej ugody mocy.” (Uchwała III CZP 24/70 z 6 V 1970 r.)

Dekret z 5 IX 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do ZSRR (Dz. U. nr 59, poz. 318).

Art. 3 ust. 3. „Spadkobierca, który nie dziedziczy gospodarstwa rolnego, nie ma roszczenia z art. 3 ust. 3 dekretu z dnia 5 9 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do ZSRR, Dz. U. nr 59 poz. 318, o uznanie jego prawa do tego gospodarstwa” (Uchwała III CZP 50/70 z 19 VIII 1970 r.).

Dekret z 27 VII 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych (Dz. U. nr 45, poz. 332).

Art. 3. „Zapis kwoty pieniężnej, określonej jako równowartość dwu hektarów ziemi nie narusza przepisów art. 3 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych (Dz. U. nr 45, poz. 332)”. — Uchwała III CZP 53/70 z 14 IX 1970 r.

Rozporządzenie RM z 20 IX 1957 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia budynków (Dz. U. nr 52, poz. 254).

§ 4 ust. 4. Za powódź w rozumieniu § 4 ust. 4 rozporządzenia z 20 IX 1957 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia budynków (Dz. U. Nr 52, poz. 254) należy uważać nie tylko bezpośredni wylew wód bieżących lub stojących z ich naturalnych lub sztucznych łóżysk, ale także wylew innych wód, nie wyłączając rowów i przegonów, jeżeli nastąpił on w wyniku akcji przeciwpowodziowej na skutek zamknięcia śluz wałowych, zapobiegającego wprawdzie wylewowi głównego zbiornika wodnego, ale powodującego wylew wód z przyległej zlewni, pozbawionych na skutek zamknięcia śluz odpływu do głównego zbiornika (II CR 623/69 z 20 I 1970 r.).

Prawo wodne z 30 V 1962 r. (Dz. U. nr 34, poz. 158).

Art. 14 w zw. z art. 144. W świetle przepisów prawa wodnego (Dz. U. z 1962 r. nr 34, poz. 158) dopuszczalne jest obciążenie osoby, korzystającej z pozwolenia wodno-prawnego, obowiązkiem wynagrodzenia strat osób trzecich przez zasądzenie powtarzających się świadczeń okresowych (Uchwała III CZP 54/70 z 12 VIII 1970 r.).

Kodeks postępowania cywilnego z 17 XI 1964 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 296, sprost.: Dz. U. z 1965 r. nr 15, poz. 113).

Art. 2 § 3. „Ustawa z dnia 23 stycznia 1968 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 11) wyłącza drogę sądową do dochodzenia od jednostki wojskowej przez członków rodziny żołnierza, który poniósł śmierć w związku ze służbą wojskową, roszczeń o zwrot kosztów pogrzebu oraz odszkodowania z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej.” (Uchwała składu 7 sędziów SN III CZP 111/69 z 22 VI 1970 r.).

Art. 98 w zw. z art. 13 § 2. „Stronie należy się zwrot wynagrodzenia adwokata, związanego z postępowaniem o nadanie klauzuli wykonalności” (Uchwała III CZP 48/70 z 6 VII 1970 r.).

Art. 320. „Rozkładając z mocy art. 320 k.p.c. zasądzone świadczenie pieniężne na raty sąd nie może — na podstawie tego przepisu — odmówić przyznania wierzycielowi żądanych odsetek za okres do dnia wydania wyroku zasądzającego świadczenie;

rozłożenie zasądzonego świadczenia na raty ma jednak ten skutek, że wierzycielowi nie przysługują odsetki od ratalnych świadczeń za okres od daty wyroku do daty płatności poszczególnych rat” (Uchwała składu 7 sędziów SN III CZP 11/70 z 22 IX 1970 r.).

Art. 840 § 1 pkt. 2. „Orzeczenie rozwodu jest w rozumieniu art. 340 § 1 pkt 2) kpc zdarzeniem, pozbawiającym w całości lub części wykonalności orzeczenia o dopuszczeniu do współposiadania mieszkania jednego z małżonków przez drugiego, jeżeli wykonanie tego orzeczenia w całości lub części, ze względu na właściwości mieszkania i zmianę stosunku między stronami w wyniku ustania małżeństwa,

byłoby sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem mieszkania lub z zasadami współżycia społecznego" (Uchwała III CZP 46/70 z 6 VII 1970 r.).

Przepisy wprowadzające kodeks postępowania cywilnego z 17 XI 1964 r. (Dz. U. nr 43, poz. 297).

Ar. XXI „W sytuacji, w której stosownie do art. XXI przep. wprov. k.p.c. nastąpiło umorzenie postępowania z mocy prawa, sąd powinien wydać postanowienie w tym przedmiocie.

Również w razie niewydania takiego postanowienia, sprawa, w której postępowanie uległo z mocy prawa umorzeniu, nie ma charakteru sprawy w toku i wskutek tego nie stanowi negatywnej przesłanki procesowej, uzasadniającej odrzucenie pozwu na podstawie art. 199 § 1 p. 2 k.p.c. z powodu zawisłości sporu". (Uchwała III CZP 41/70 z 21 VII 1970 r.).

*Opracował
Henryk Dąbrowski*

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO IZBA KARNA I IZBA WOJSKOWA

Kodeks karny

Art. 2. Art. 2 § 1 k.k. nakazujący w czasie obowiązywania nowego kodeksu karnego stosować przepisy tego kodeksu (w całości), zezwala na stosowanie dawnego kodeksu karnego, jeżeli czyn popełniony został przed wejściem w życie nowego kodeksu karnego, a dawna ustawa (w całości) była względniejsza dla sprawy.

W świetle tej zasady wyrażonej w art. 2 § 1 k.k. nie jest dopuszczalne stosowanie częściowo ustawy dawnej a częściowo ustawy nowej.

Wyjątki od tej zasady mogą przewidywać przepisy przejściowe i końcowe kodeksu karnego. Nowy kodeks karny z 1969 r. nie przewiduje wyjątku w odniesieniu do przepisów normujących zaliczanie aresztu tymczasowego oraz orzeczenie kary łącznej przy zbiegu realnym przestępstw (6 VII 1970 r. — III KR 102/70).

Art. 2. Przepis art. 2 § 1 k.k. zawiera nakaz stosowania w zasadzie nowej ustawy. Natomiast ustawę obowiązującą poprzednio należy stosować jedynie wówczas, gdy ustawa ta (dawna) „jest względniejsza dla sprawcy". To ostatnie sformułowanie oznacza, że przepis art. 2 § 1 k.k. traktuje o ustawie łagodniejszej, a więc nie w ogóle — abstrakcyjnie względniejszej, lecz o ustawie, która jest względniejsza dla sprawcy, tzn. w danej konkretnej sytuacji. Konkretność sytuacji sprawcy determinują przede wszystkim te wszystkie okoliczności zarówno natury podmiotowej jak i przedmiotowej, które mają istotny wpływ zwłaszcza na wymiar kary. Jeżeli ze względu na konkretne warunki i okoliczności, towarzyszące popełnieniu przestępstwa, należałoby wymierzyć jako w pełni współmierną karę w granicach określonych przepisami ustawy dawnej, a równocześnie kara ta mieści się w granicach przewidzianych w przepisach ustawy nowej, to — chociażby sankcja karna określona w przepisach ustawy dawnej była abstrakcyjnie (tzn. w oderwaniu od konkretów danej sprawy) łagodniejsza w porównaniu z przepisami ustawy nowej — należy stosować ustawę nową, gdyż ustawa dawna nie jest w konkretnych warunkach względniejsza dla sprawcy (27 II 1970 r. — RW 128/70).

Art. 43. Przepis art. 43 k.k. o fakultatywnym (§ 1) lub obligatoryjnym (§ 2) orzekaniu kary dodatkowej zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych stosuje się w razie skazania za jakiegokolwiek przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, a nie tylko w wypadku skazania za jedno z przestępstw przewidzianych w rozdziale XX k.k. (6 VIII 1970 r. — VI KZP 9/70).

Art. 50. Motyw czynu wiąże się zawsze z przeżyciami o charakterze intelektualnym, zaś to wszystko co wiąże się z przeżyciami emocjonalnymi kodeks karny określa pojęciem pobudki. Wprawdzie obowiązujący k.k. — podobnie zresztą k.k. z 1932 r. (por. art. 50 § 2 k.k. i art. 54 k.k. z 1932 r.) — nie rozróżnia motywu i pobudki działania, to jednak przy rozważaniu tego zagadnienia należy mieć na uwadze, że w obowiązującym nadal w tym względzie orzecznictwie oraz w doktrynie przeważa pogląd, że motyw wyjaśnia, dlaczego sprawca dopuścił się przestępstwa, pobudka zaś stanowi uczucie, na podłożu którego to dążenie powstało.

Skoro zatem motywem czynu jest przeżycie psychiczne o charakterze intelektualnym powodujące powzięcie decyzji działania, które ze stanu statycznego wyobrażenia o celu przenosi sprawcę do stanu dynamicznego jego realizacji, to zasadnie k.k. w art. 50 § 2 (art. 54 k.k. z 1932 r.) wymieniając pobudkę działania, nakazuje jedynie mieć ją na uwadze przy wymiarze kary (11 VI 1970 r. — VI KR 72/70).

Art. 57. Okoliczność, że oskarżony w chwili czynu liczył zaledwie 18 lat oraz że przyznał się do popełnienia przypisanego mu czynu i okazał skruchę — nie wskazuje sama przez się na to, że zachodzi „szczególnie uzasadniony wypadek”, pozwalający na zastosowanie przepisu art. 57 k.k. (8 VI 1970 r. — III KR 79/70).

Art. 57. Wymierzenie kary aresztu wojskowego zamiast kary pozbawienia wolności przez zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary jest niedopuszczalne, jeżeli czyn jest zagrożony karą, przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności (13 III 1970 r. — Rw 180/70).

Art. 59. Najniższy wymiar kary pozbawienia wolności za występki chuligańskie zagrożony karą od 3 miesięcy, popełniony w okolicznościach wskazanych w art. 59 § 1 k.k., wynosi 4 i pół miesiąca. (20 V 1970 r. — VI KZP 21/70).

Art. 60. Z zestawienia przepisów art. 60 § 1 i 52 k.k. wynika, że nie zachodzi wypadek powrotu do przestępstwa, jeśli jeden z czynów jest popełniony z winy nieumyślnej (4 III 1970 r. — IV KR 301/69).

Art. 100. Według art. 69 § 1 lit. a) k.k. z 1932 r. nie ulega karze nieletni, który przed ukończeniem 13 lat popełnił czyn zabroniony pod groźbą kary. Powyższe sformułowanie przepisu nie stanowi jednak podstawy do jego rozszerzającego tłumaczenia, w szczególności przez stosowanie go do osób, które nie osiągnęły poziomu umysłowego w normie co najmniej właściwej wiekowi 13 lat, chociaż wiek ten nawet dawno przekroczyły, ustawione w art. 69 § 1 lit. a) k.k. ograniczenie odpowiedzialności karnej wiąże się wyłącznie z czynnikiem wymiernym, oznaczonym liczbowo, a dotyczącym wieku. Jeśli zatem sprawca w chwili czynu przekroczył 13 lat życia, nie może być on zaliczony do kategorii sprawców nie ulegających karze z mocy art. 69 § 1 lit. a) k.k. Kwestia natomiast stanu psychicznego takiego sprawcy może być oceniona jedynie na zasadach ogólnych — w płaszczyźnie art. 17 § 1 lub 18 § 1 k.k. (art. 25 k.k.).

Art. 100 § 1 nowego kodeksu karnego, będący treściwym odpowiednikiem art. 80 § 1 k.k. z 1932 r., wprowadza dalsze ograniczenie co do możliwości umieszczenia w zakładzie leczniczym sprawcy czynu popełnionego w stanie ograniczonej poczytalności, a mianowicie wymaga, by pozostawienie sprawcy na wolności groziło dla

porządku prawnego niebezpieczeństwem poważnym, nie wystarczy zatem niebezpieczeństwo zwykłe, niebezpieczeństwo to musi przejawiać się w stopniu wyższym niż pod rządami k.k. z 1932 r., gdyż ma ono być poważne (20 IV 1970 r. — IV KR 47/70).

Art. 137. Stan nietrzeźwości prowadzącego pojazd nie przesądza jeszcze spowodowania przez niego niebezpieczeństwa katastrofy. W sprawach przestępstw drogowych niebezpieczeństwo to nie może być abstrakcyjne, lecz aktualnie istniejące i konkretne, a poza tym cechuje go powszechność zagrożenia dla życia, zdrowia lub mienia.

Jak wynika z motywów do projektu obowiązującego Kodeksu Karnego „Niebezpieczeństwo jest powszechne, gdy rzeczywiście zagraża większej liczbie ludzi lub przedmiotów majątkowych albo gdy zagraża bliżej nie oznaczonej liczbie osób lub mieniu, które mogą się znaleźć w zasięgu niebezpieczeństwa” (24 III 1970 r. — 1970 r. — V KRN 55/70).

Art. 145. Przez określony w art. 145 § 2 k.k. skutek w postaci ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia innej osoby rozumieć należy także uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, o których traktuje art. 155 § 1 k.k. (18 V 1970 r. — Rw 409/70).

Art. 148. Ustalone w sprawach z art. 225 § 2 k.k. z 1932 r. orzecznictwo wyraźnie wskazuje, że silne wzruszenie powstaje zawsze na tle sytuacji konfliktowej między oskarżonym i poszkodowanym, jednak nie bez znaczenia jest rola oskarżonego w powstaniu i rozwoju konfliktu. Szereg orzeczeń Sądu Najwyższego wskazywało na to, że nie do pomysłenia jest przyjmowanie stanu silnego wzruszenia wówczas, gdy konflikt, na tle którego wzruszenie powstało był spowodowany wyłącznie przez oskarżonego lub oskarżony swym postępowaniem przyczynił się w przeważającym stopniu do jego trwania i pogłębiania. Konieczne też było ustalenie, że konflikt dotyczył istotnych i ważnych okoliczności i ustalenie błahości konfliktu wykluczało z reguły możliwość stosowania przepisu art. 225 § 2 k.k. z 1932 r. To właśnie orzecznictwo wpłynęło na nowe unormowanie uprzywilejowanego przestępstwa zabójstwa w przepisie art. 148 § 2 k.k., w którym jest mowa o silnym wzburzeniu usprawiedliwionym okolicznościami (13 I 1970 r. — IV KR 263/69).

Art. 152. W nowym kodeksie karnym rozdzielone zostały ustawowe stany faktyczne przestępstw z art. 230 § 1 i z art. 230 § 2 k.k. z 1932 r. Zachowany w niezmienionej formie został typ przestępstwa nieumyślnego spowodowania śmierci człowieka (art. 152 k.k. jako odpowiednik art. 230 § 1 d.k.k.). Inaczej natomiast ujęty został typ kwalifikowany tego przestępstwa (art. 230 § 2 d.k.k.). Unormowany on jest w art. 157 § 1 i 2 k.k. przewidującym surowszą sankcję względem sprawcy, „jeżeli następstwem czynu określonego w art. 153, 154 § 1 lub w art. 156 § 3 jest śmierć człowieka” (kara pozbawienia wolności od roku do lat 10), bądź jeżeli następstwem czynu określonego w art. 155 § 1 jest śmierć człowieka” (kara od 2 lat).

Postacią kwalifikowaną jest więc nieumyślne spowodowanie śmierci jako następstwo umyślnego uszkodzenia ciała, lecz nie każdego, a jedynie takiego uszkodzenia, które mieści się w ramach art. 156 § 1 (naruszenie czynności ciała na czas powyżej siedmiu dni — por. art. 156 § 2). (7 IV 1970 r. — V KRN 64/70).

Art. 200. Dla kwalifikacji prawnej z art. 2 § 1 ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. (Dz. U. nr 36, poz. 228) podobnie jak z obecnie obowiązującego przepisu art. 200 § 1 k.k. kwestia materialnej odpowiedzialności nie ma istotnego znaczenia, istotne jest natomiast, czy sprawca zarządza mieniem społecznym, czy jest odpowiedzialny

za ochronę tego mienia, przechowanie lub zabezpieczenie w związku z zajmowanym stanowiskiem albo sprawowaną funkcją (12 III 1970 r. — III KR 9/70).

Art. 210. Wobec pozostającego na wolności podejrzanego, który w postępowaniu przygotowawczym był już uprzednio przez okres 6 miesięcy aresztowany, tymczasowe aresztowanie stosuje na wniosek prokuratora, właściwy miejscowy sąd wojewódzki, oznaczając przy tym okres trwania tymczasowego aresztowania (11 VII 1970 r. — I KZ 70/70).

Art. 286. Posiadanie (przechowywanie) bez wymaganego zezwolenia broni palnej lub amunicji w warunkach nie grożących sprowadzeniem niebezpieczeństwa powszechnego dla życia lub zdrowia ludzkiego albo dla mienia w znacznych rozmiarach, winno być kwalifikowane z art. 286 k.k., a nie z art. 143 k.k. (6 III 1970 r. — Rw 140/70).

Art. 293. Areszt wojskowy jest szczególnym rodzajem kary, zawierającej wprawdzie elementy kary pozbawienia wolności i z nią ustawowo zrównanej (art. 293 § 4 k.k.), lecz różniącej się od niej przede wszystkim tym, że odbywa się ją w specjalnym zakładzie karnym z uwzględnieniem elementów szkolenia i dyscypliny wojskowej. Szkolenie wojskowe i odbywanie kary według zasad zbliżonych do reżimu wojskowego nie ma charakteru dolegliwości, lecz ma zapewnić takie warunki resocjalizacji skazanego, które zapobiegają usunięciu go spod działania rygorów życia wojskowego oraz zapewniają osiągnięcie celów kary. Stąd kara aresztu wojskowego wyraża mniejszy ładunek potępienia moralnego w porównaniu z karą pozbawienia wolności (27 II 1970 r. — Rw 124/70).

Art. 303. Byt przestępstwa określonego w art. 303 § 3 k.k. uwarunkowany jest zamiarem sprawcy uchylenia się od pełnienia służby na czas powyżej czternastu dni kalendarzowych. Przestępstwo to jest zatem dokonane w momencie, gdy żołnierz w zamiarze pozostawania powyżej czternastu dni kalendarzowych samowolnie opuszcza jednostkę wojskową lub wyznaczone miejsce służby albo taki zamiar powziął znajdując się samowolnie poza jednostką lub miejscem służby (27 II 1970 r. — Rw 134/70).

Przepisy wprowadzające kodeks karny.

Art. XIII. Instancja rewizyjna, orzekając po 1 I 1970 r., w wypadkach utrzymania kwalifikacji prawnej czynu z przepisów, które z dniem 31 grudnia 1960 r. utraciły moc, zamienia wymierzone kary więzienia albo aresztu na kary pozbawienia wolności stosownie do art. XIII pkt. 1 przepisów wprowadzających k.k. (15 I 1970 r. — Rw 1677/69).

Art. XIV. Przez górne ustawowe zagrożenie przewidziane w nowej ustawie, o którym mowa w art. XIV § 1 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. (Dz. U. nr 13, poz. 95) należy rozumieć górną granicę sankcji wskazanej za określone przestępstwo w przepisie części szczególnej kodeksu karnego lub w innej ustawie karnej (7 sędziów 29 VII 1970 r. — VI KZP 26/70).

Kodeks postępowania karnego

Art. 70. Istnienie uzasadnionej wątpliwości co do poczytalności oskarżonego w chwili popełnienia przestępstwa (ograniczenie zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem) lub w czasie postępowania karnego (ograniczenie możliwości skutecznej obrony) powoduje obligatoryjną obronę (art. 79 § 1 lit. „c” i 80 § 2 k.p.k. z 1928 r. względnie art. 70 § 1 pkt 2 i 74 § 1 k.p.k. z 1969 r.) i potrzebę wydania przez biegłych — lekarzy opinii o stanie psychicznym oskarżonego.

Obligatoryjna obrona trwa aż do prawomocnego zakończenia postępowania nawet wówczas, gdy biegli orzekli, że oskarżony jest w pełni sprawny psychicznie.

Rozpoznanie sprawy w sytuacjach opisanych wyżej bez udziału obrońcy stanowi bezwzględna podstawa uchylecia wyroku, którą z urzędu bierze pod uwagę sąd rewizyjny (art. 378 § 1 pkt „d” k.p.k. z 1928 r. względnie art. 388 pkt. 6 k.p.k. z 1969 r. (7 sędziów) 21 I 1970 r. — VI KZP 23/69).

Art. 183. Sam fakt poddania oskarżonego badaniu przez lekarzy psychiatrów (art. 117 k.p.k. z 1928 r. względnie art. 183 k.p.k. z 1 1969 r.) nie jest równoznaczny z „uzasadnioną wątpliwością” co do jego poczytalności (art. 78 § 1 lit. „c” k.p.k. z 1928 r. względnie art. 70 § 1 pkt. 2 k.p.k. z 1969 r.): potrzeba zarządzenia badania psychiatrycznego może wyjątkowo powstać już wcześniej jedynie w celu sprawdzenia, czy taka uzasadniona wątpliwość w ogóle może zachodzić. W takiej wyjątkowej sytuacji udział obrońcy, choć pożądany, nie jest konieczny, a jego brak nie stanowi bezwzględnej przyczyny rewizyjnej (7 sędziów 21 I 1970 r. — VI KZP 23/69).

Art. 184. Na postanowienie sądu wydane na podstawie art. 184 § 4 k.p.k. zażalenie nie przysługuje ani oskarżonemu ani prokuratorowi (7 sędziów 26 VI 1970 r. VI KZP 17/70).

Art. 212. Sąd rozpoznający zażalenie oskarżonego na postanowienie prokuratora o zastosowaniu tymczasowego aresztowania nie jest uprawniony do orzeczenia w miejscu tymczasowego aresztowania innego środka zapobiegawczego.

Na postanowienie sądu o uchyleniu tymczasowego aresztowania wydane na podstawie art. 212 § 2 k.p.k. prokuratorowi przysługuje zażalenie (7 sędziów 26 VI 1970 r. — VI KZP 17/70).

Art. 217. Przepis art. 217 § 2 k.p.k. odnosi się do przestępstw zagrożonych w przepisach części szczególnej k.k. lub innej ustawy karnej karą pozbawienia wolności nie przekraczającą jednego roku, chociażby — ze względu na powrót do przestępstwa (art. 60 k.k.) — groziła za nie kara surowsza (7 sędziów 29 VII 1970 r. — VI KZP 32/70).

Art. 383. Wprawdzie z literalnego brzmienia art. 383 § 1 k.p.k. (zdanie drugie) wynikałoby, że Sąd Najwyższy nie może skazać oskarżonego, co do którego umorzono postępowanie jedynie w pierwszej instancji, ale przepis ten dotyczy przede wszystkim zwykłego postępowania rewizyjnego, a do postępowania w trybie rewizji nadzwyczajnej stosuje się odpowiednio (art. 462 k.p.k.), to znaczy z uwzględnieniem specyficznego charakteru tego trybu. Orzekając w tym trybie Sąd Najwyższy nie zastępuje wprost sądu rewizyjnego, realizując przede wszystkim swe funkcje ustrojowe z zakresu nadzoru pozainstancyjnego.

Nie oznacza to jednak, że w postępowaniu z rewizji nadzwyczajnej Sąd Najwyższy może mieć więcej uprawnień przy wyrokowaniu niż w zwykłym trybie rewizyjnym i dlatego, niezależnie od tego, czy zaskarżone rewizją nadzwyczajną postanowienie umarzające zapadło w sądzie I czy II instancji, Sąd Najwyższy nie może skazać oskarżonego, co do którego umorzono postępowanie (30 IV 1970 r. — V KRN 100/70).

Art. 402. Ujawnienie się po wydaniu przez sąd pierwszej instancji wyroku skazującego nowych faktów lub dowodów nieznanymi temu sądowi, wskazujących na to, że skazany jest niewinny lub że został skazany za przestępstwo, zagrożone karą surowszą niż to, które popełnił — nakłada na sąd rewizyjny obowiązek przeprowadzenia tych dowodów, jeśli zachodzą warunki wskazane w art. 402 k.p.k., a gdy warunków tych brak — obowiązek uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Rozwiązanie przeciwne prowadziłyby bowiem do konieczności wznowienia postępowania (6 V 1970 r. — IV KR 26/70).

Art. 406. O ile sąd pierwszej instancji musi dokładnie wskazać w całości, jaki stan faktyczny uznał za udowodniony, o tyle sąd drugiej instancji — nawet jeżeli zmienia zaskarżony wyrok — uniewinniając skazanego lub skazując uniewinnionego, nie ma potrzeby uzasadnienia tych niekwestionowanych przez rewizję ustaleń sądu pierwszej instancji, które podziela, lecz jedynie te, które uznaje za błędne; musi więc wskazać jedynie te fakty, które odmiennie niż sąd pierwszej instancji uznał za udowodnione lub nieudowodnione i uzasadnić dlaczego (3 III 1970 r. — V KRN 473/69).

Art. 463. Prawomocne postanowienie o zastosowaniu amnestii może być uchylone jedynie w drodze rewizji nadzwyczajnej (21 IV 1970 r. — V KRN 20/70).

Art. 487. Niestawiennictwo wnioskodawcy, jeżeli został on zawiadomiony o terminie rozprawy, nie stanowi przeszkody do rozpoznania wniosku o wynagrodzenie z art. 510 d.k.p.k. (art. 487 k.p.k.), gdy na rozprawę stawił się jego obrońca, a wnioskodawca nie złożył wniosku o odroczenie rozprawy ze względu na przyczyny uniemożliwiające mu stawiennictwo na rozprawę (17 I 1970 r. — IV KZ 142/69).

Art. 550. Koszty postępowania w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub aresztowanie zawsze obciążają Skarb Państwa, niezależnie od treści rozstrzygnięcia zapadłego w tym postępowaniu.

W tego rodzaju sprawach brak jest podstaw do zasądzenia od wnioskodawcy na rzecz zespołu adwokackiego stosownej opłaty za czynności pełnomocnika wnioskodawcy, działającego z urzędu (art. 550 k.p.k. w związku z art. 79 k.p.k.) (20 VI 1970 r. — IV KZ 67/70).

Kodeks karny wykonawczy

Art. 25. Z dniem 1 stycznia 1970 r. właściwym do rozpoznawania zażaleń na postanowienia o odwołaniu warunkowego zwolnienia jest sąd, w którym zapadło zaskarżone postanowienie (art. 25 k.k.w.) (21 III 1970 r. — I KZ 18/70).

Art. 36. Na odmowę zatarcia skazania zażalenie skazanemu nie przysługuje (6 VI 1970 r. — III KZ 52/70).

Ustawy dodatkowe

Ustawa z dnia 21 VII 1969 r. (Dz. U. nr 21, poz. 151) o amnestii.

Art. 2. Umorzenie toczącego się postępowania na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 21 lipca 1969 r. o amnestii jest aktem abolicji, której istota polega m. in. na zakazie dalszego prowadzenia wszczętego postępowania karnego i tym samym wydania innego orzeczenia poza orzeczeniem o umorzeniu postępowania.

Takie same skutki procesowe pociąga za sobą zastosowanie art. 5 ust. 1 tejże ustawy o amnestii, przy czym możliwe są w takim wypadku tylko ograniczenia przewidziane w art. 5 ust. 2 tej ustawy.

Umorzenie postępowania zarówno na zasadzie art. 5 ust. 1, jak i na mocy art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 21 lipca 1969 r. o amnestii wyłącza możliwość jednoczesnego orzeczenia kosztów sądowych (17 III 1970 r. — V KRN 28/70).

Art. 3. Niedopełnienie obowiązku niezwłocznego zawiadomienia prokuratora lub Milicji Obywatelskiej o popełnieniu przestępstwa przez instytucję państwową lub społeczną nie może w skutkach swoich pociągnąć za sobą niestosowania wobec sprawy dobrodziejstwa wynikającego z przepisów art. 3, 5 lub 6 ustawy o amnestii z dnia 21 lipca 1969 r. (10 VI 1970 r. — VI KZP 14/70).

Ustawa karna skarbowa

Art. 22. Przedmiot przestępstwa w rozumieniu art. 22 § 2 u.k.s. w związku z art. 19 § 1 u.k.s. nie jest pojęciem abstrakcyjnym, lecz należy go oceniać według konkretnych ram przypisanego przestępstwa. Orzeczenie częściowego przepadku, nie pokrywającego się z tym, co przypisano oskarżonemu, nie powoduje więc wygaśnięcia obowiązku uiszczenia należności państwowych. Odmienne zapatrywanie mogłoby doprowadzić do paradoksalnej sytuacji, w której przepadek części przedmiotu przestępstwa nie tylko nie stanowiły kary dodatkowej o charakterze ekonomicznym, lecz wręcz przeciwnie, mógłby być sposobem do uwolnienia się od zadłużenia skazanego w stosunku do Skarbu Państwa.

Jeżeli więc przepadek nie objął całości przedmiotu przestępstwa przypisanego w danej sprawie oskarżonemu, to niezapłacenie należności państwowych stanowi przeszkodę zarówno do orzeczenia warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 3 § 3 u.k.s. — por. uchwałę SN z dnia 13 listopada 1967 r. VI KZP 46/67 — OSŃICW z 1968 r. zesz. 1 poz. 12.), jak i do warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanego (art. 237 u.k.s.) (9 VI 1970 r. — V KRN 139/70).

Opracował
Stefan Kalinowski